

/ Т.В. Ходак // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. Професійна підготовка. – 2012. – № 2. – С. 148-151.

7. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А.В. Хуторской. – М.: Народное образование, 2003. – № 2. – С. 58-64.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.eidos.ru/journal/2002/0423.htm. – Назва з екрону.

И.А. РАТЫНСКАЯ, Н.Н. КОЗЯР. МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ СПЕЦИАЛИСТОВ НОВОГО ВРЕМЕНИ СРЕДСТВАМИ ИНТЕРАКТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ФОРМИРОВАНИИ ИХ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ

Резюме. В статье исследованы интерактивные технологии обучения и формированию профессиональной компетентности специалиста нового времени. Исследовано понятие компетенция и компетентность. Раскрыта роль интерактивных технологий при формировании профессиональной компетентности будущих специалистов нового времени.

Ключевые слова: интерактивные технологии, компетенция, компетентность, профессиональная компетентность.

I.O. RATYNSKA, M.M. KOZYAR. METHODS FOR TRAINING NEW TIME MEANS INTERACTIVE TECHNOLOGIES IN BUILDING THEIR PROFESSIONAL COMPETENCE

The summary. This article explores interactive technology training and professional formation of professional competence of modern times. The concept jurisdiction and competence. The role of interactive technologies in the formation of professional competence of future specialists of modern times.

Key words: interactive technology, competence, competence, professional competence.

Рекомендовано до друку.

Д-р. пед. наук, проф. дійсний член АПСН С.В. Лісова.

Одержано редакцією 06.03.2017 р.

УДК: 378.14:638.11(100)

Н.М. КОСТРИЦЯ

ВИКОРИСТАННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНИХ ТРАДИЦІЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ КУРСУ «УКРАЇНЬСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ»

Резюме. До стрижневих світоглядних кодів професійної культури фахівців аграрної галузі віднесено концепт «земля», як один із найвиразніших мовно-естетичних знаків національної культури. Визначено основні види завдань з української мови за професійним спрямуванням, які формують національно-мовну свідомість фахівців-аграрників.

Ключові слова: мова, мовна картина світу, концептуальна картина світу, концепт, асоціації, метафоричне мислення.

Актуальність дослідження. Усі елементи народної культури знаходять відбиток у його мові, яка відрізняється від інших своєрідністю відображення в ній світу. Мова сприймається як з'єднуючий елемент між окремою людиною та ментальністю нації, до якої вона належить. У мові відображається досвід кожного народу і виявляються не лише спільні знання, а й своєрідність бачення світу [5, 134]. Мова є культурним феноменом, об'єктивною формою накопичення, збереження й передачі суспільно-історичного досвіду через культурні традиції, вірування, ритуали, обряди, цінності, знання, поняття, уявлення, моделі поведінки, стереотипи тощо, які відображають мовну картину світу.

Постановка проблеми. Розвиток прогресивних культурних традицій ставить перед освітою завдання виховати людину культури і через неї зберегти, відродити й розвинути культуру як середовище, яке «ростить і годує особистість» (П. Флоренський), як «цілісне явище, що перетворює людей на певній території з простого населення – на народ, націю» (Д. Лихачов), як «діалог минулих, сучасних і майбутніх культур» (М. Бахтін, В. Біблер).

Мова як культурне надбання виступає основним інструментом, за допомогою якого майбутні фахівці отримують професійні знання. Тому вивчати мову у виші, зокрема аграрного спрямування необхідно в межах когнітивної функції, тобто інтерпретації, упорядкування, збереження й вираження національного досвіду сільськогосподарської діяльності як природо-соціокультурної реальності. «Національний досвід визначає специфіку різних мовних рівнів, на основі чого у свідомості носіїв виникає певна мовна картина світу, через призму якої людина бачить світ. Отже, мовна картина світу формує тип відношення людини до світу, задає норми поведінки людини у світі» [11, 189].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою дослідження феномену картини світу та її мовного вираження займалися такі вчені, як Ю. Апресян, Г. Брутян, Ю. Караулов, В. Морковкін, Ж. Соколовська, Н. Сукаленко.

Мета статті: дослідити феномен мовної картини світу фахівців-аграрників та окреслити перспективи вивчення української мови за професійним спрямуванням в контексті етнокультурних традицій.

Виклад основного матеріалу. У лінгвістиці існує значна кількість визначень поняття «мовна картина світу». Зокрема, В. Маслова під мовною картиною світу розуміє «загальнокультурне надбання нації, яка чітко структурована, багаторівнева. Саме мовна картина світу зумовлює комунікативну поведінку, розуміння зовнішнього світу й внутрішній світ людини. Вона відображає спосіб мовленнєво-мисленнєвої діяльності, характерної для тієї чи іншої епохи, з її духовними, культурними та національними цінностями» [7, 71].

В. Манакін поняття «мовна картина світу» трактує як «... відображений засобами мови образ свідомості – реальності, модель інтегрального знання про концептуальну систему уявлень, які репрезентуються мовою». [6, 46]. Вчений наголошує, на необхідності розмежування мовної картини світу та концептуальної, або когнітивної, моделі світу, що є основою мовного втілення, словесної концептуалізації сукупності знань людини про світ».

© Н.М. Костриця, 2017

Переважає більшість дослідників зазначають, що концептуальна картина світу засобами мови перетворюється у мовну. Суттєву різницю між концептуальною та мовною картинами світу вчені вбачають у засобах створення: перша використовує поняття й уявлення, а друга – мовні одиниці.

Ю. Караулов вважає концептуальну картину світу універсальнішою, впорядкованішою, стійкішою та системнішою. Щодо мовної картини світу, то на його думку, вона фрагментарна, більш рухома, відображає постійні зміни в докiллі. Спільним для обох моделей існування світу вчений вважає існування лексики у свідомості носія [3, 273-274].

Отже, за допомогою спеціальної лексики мова може виражати й експлікувати інші її картини світу. Зокрема, у мовній картині світу можна виділити більш часткові картини, кожна з яких відрізняється мовною своєрідністю.

Спокiнвiчна хлiборобська праця витворила свій свiт уявлень, своє самобутнє розумiння явищ навколишньої дійсності. У свідомості людей, які працювали і працюють на землі, складається та передається з покоління в покоління свій образ мовної картини світу.

У процесі номінації створюється мовна картина світу, ключовим елементом якої є слово. Людина володіє словником не на рівні значень, а на рівні смислів, тобто концептів і концептуальних ознак. «Концепти – це ніби згустки національнокультурних смислів, вивчення яких допомагає виявити особливості світосприйняття народу, представити концептуальну та національну картину світу» [7, 67].

За О. Кубряковою, значенням слова стає тільки концепт, «схоплений знаком» [4]. На думку М.В. Пименової, «концепти – це одиниці концептуальної системи в їх відношенні до мовних виразів, в них міститься інформація про світ. Ця інформація відноситься до актуального та віртуального стану світу. Концепт – це уявлення про фрагмент світу. Таке уявлення (образ, ідея, символ) формується загальнонаціональними ознаками, які доповнюються ознаками індивідуального досвіду та особистої уяви. Концепт – це національний образ (ідея, символ), ускладнений ознаками індивідуального уявлення. На матеріалі мовних одиниць розглядаються способи представлення концептів у функціональному аспекті та за допомогою їх ознак» [8, 44].

У мовній картині світу фахівців-аграрників земля має статус різнопланово конотованої одиниці, оскільки належить до стрижневих світоглядних кодів національної культури. У цій номінації найвиразніше виявляється мовний досвід колективного сприйняття землі як реалії навколишнього світу та основи національного ландшафту, способу господарювання, а відповідно – добробуту. Як зазначає Г. Булашев «до землі український народ, як народ передовсім землеробський, почуває глибоку повагу, яка подекуди межує з обожненням» [10, 268].

Номінація земля наповнена багатим змістом із розгалуженою системою контекстуальних варіантів та емоційно-експресивних оцінок, а його лексико-семантична структура засвідчує динаміку від конкретно-предметного до поняттєвого значення [2]. Образ землі постає в різних іпостасях: як багатий, родючий ґрунт, як рідна земля, як жива істота, як мірило цінностей, як бажана мрія, як покарання, як засіб існування: «Земля – найбільше щастя – більше за любов, за життя. Земля найбільший скарб – більший за золото і коштовні речі. Земля – сон мільйонів поколінь, казкове привабливе єство, містична сила космосу, наснага слабих і дужих. Золото, краса, любов, молодість і вічний учитель мудрості! От що земля!» (У. Самчук).

Важливим практичним інструментом презентації концепту *земля* під час вивчення курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» фахівцями-аграрниками є система завдань на асоціативне і метафоричне мислення, творчих і пошукових. Наведемо приклади різних видів завдань.

За допомогою асоціацій мова вербалізує мовну картину світу. В контексті сказаного О. Залевська зазначає: «Вербальні асоціації відображають результати доступу через слово до інформаційного тезаурусу індивіда, за ними лежить багатогранний досвід (чуттєвий і раціональний, індивідуальний і соціальний), що забезпечує «вихід» на картину світу у всій різноманітності зв'язків та відношень» [1, 286].

Приклади завдань на асоціативне та метафоричне мислення.

Завдання 1. Сформууйте асоціативне мікрополе ключових слів та висловів на позначення поняття «земля».

Завдання 2. Поясніть значення метафор.

- 1). Да такої земельки, мов каша гречана: хоч бери ложкою і дітей годуй! (М. Стельмах).
- 2). Ех, і земелька ж то! Хоч бери і ножем замість масла намазуй на хліб (М. Стельмах).
- 3). Масний подільський чорнозем, на якому посади дитину – і дитина виросте (М. Стельмах).
- 4). То не від сонця урожай доспів – то спів про щастя затвердів у зерні (Є. Летюк).
- 5). Глянь: розкривається назустріч сонцю й грозам руками пружними запліднений чорнозем (М. Рильський).
- 6). З рук матері ми сходимо та йдем шукати свій плодючий чорнозем; вертатись до тих рук потрібно з хлібом, а ми тягар землі до них несеєм (Д. Павличко).

Завдання 3. Які асоціації викликають у Вас метафори з фрагменту тексту?

- 1). Попід лісом бездоріжжям прямує чоловік, ледве чутно ворущачи губами, і тепер земля прислухається до перестуку краплин і лічби хлiбороба. Він міряє землю не поспіль, а по урочищах, тримаючи в пам'яті усі кроки довжини і ширини (М. Стельмах).
- 2). Я [Ганна] ж просила пана, щоб все було по-доброму, – простягає руки до чоловіка [Івана], і враз дужий удар приклада валить її на розкислу вулицю. В темряві стогоном озвалася земля, а на ній заворушився темний вузол, що називається його дружиною (М. Стельмах).
- 3). емя прислухалася до придорожніх пісень і вухатими соняшниками, і вусатим ячменем, і втомленим житом, що ніяк не може нагодувати рід людський (М. Стельмах).
- 4). оли волами ореш, помітив, і земля краще пахне, бо до середини її, до живця добираєшся... (М. Стельмах «Хліб і сіль», с. 152).
- 5). ад тихою святковою землею високими золотими мазками починається ранок (М. Стельмах «Хліб і сіль», с. 306).

- 6). Він [Іван] кинув коні, запряжені в борони, і чимдуж побіг до матері, яка, здавалося, вросла в обвіяну сизувату землю (М. Стельмах).
- 7). Коли запахне відталою землею і березовим соком, птиці, розколюючи м'яку сонячну основу, приносять на святкових крилах вологе, іще з волохатим туманцем тепло (М. Стельмах).
- 8). Аби міцно зчавити мужицький хліб, то з нього б і кров потекла, – обізвася до Якубенка рослий, кремезний Олександр Палійчук... (М. Стельмах).
- 9). Хоч би він [онук] виріс на своїй землі, хоч би йому не обкипав кров'ю тугий, мов з каменю випечений, наймитський хліб [мріяла Чайчиха] (М. Стельмах).
- 10). Коли надокучив економський крупник – збирайтесь на американське харчування – там чорного хліба не їдять. Одні калачі споживають (М. Стельмах).

В. Телія наголошує, що за мовною картиною світу завжди стоїть соціокультурна картина світу: «Мова замальовує через систему своїх значень та їхніх асоціацій концептуальну модель світу в національно-культурні кольори» [9, 177]. Прикладом можуть слугувати контексти наведені нижче.

Завдання 1. Виконайте соціально-культурологічні коментарі до уривків текстів.

1). Яка ти розкішна, земле, – думала Маланка. – Весело засівати тебе хлібом, прикрашати зелом, завітчати квітами. Весело обробляти тебе. Тільки тим ти недобра, що не горнешся до бідного. Для багатого пишаєшся красою, багатого годуєш, зодягаєш, а бідного приймаєш лише в яму... Але ще дочекають наші руки обробляти свої ниви, свої городи, свої садки... Поділять тебе, земле, ой, поділять... І моєму дадуть... Годі тоді рибку ловити... Хоч-не-хоч, а йди, пане добродзею, до плуга... Ох, боже, боже, хоч на старість зазнати того щастя – дитину свою вивести в люди... (М. Коцюбинський, «FATA MORGANA»).

2). Земля, земля, земличка!..

Скільки труда, жури вона завдає... Особливо тим, котрі її не мають. Єдина мета життя, єдиний потяг у простого чоловіка – придбати кавалочок землі!

Ой, яка то радість, коли наймит стане «своїм газдом», господарем! Коли придбає земличку, хоч і таку, як петечок на котру може сказати: «Моя земля!»

Як шкода, що дуже-дуже обмаль людей на світі, яким дана така радість! Бо людей так багато, а землі так мало!..

Но, но! Справа стоїть не зовсім так. Землі, тої землиці є досить. Якраз стільки, що кожному було б. (О. Маркуш «Виміряли землю»).

Завдання 2. Поясніть уривок тексту Б. Харчука «Хліб насущний» з позиції сьогодення.

Знаєш: земля – всеїдна. Вона переїдає тіло, кістки, залізо. Але вона не переїдає надії. Навпаки, земля родить надії. – І нишком:– З-під плуга.

Людина-землероб відрізняється від інших людей потягом до землі, що в свою чергу накладає відбиток на характер і поведінку людини, формує специфічну ментальність. Цей природно-біологічний зв'язок був і залишається не лише умовою процвітання землеробства, але й чинником, супутнім формуванню і відтворенню деяких базисних людських цінностей, що дозволяють говорити про елементи особливої моралі, властивої землеробові. На наш погляд, відтворити перелічені якості, риси, цінності, які притаманні землеробові, допоможуть творчі завдання.

Приклади творчих завдань.

Завдання 1. Прочитайте текст і дайте психологічну характеристику українця-землероба?

Гарна була земля.

У своїх барвах жива й свіжа, шкода лиш, що не говорила.

Івоніка любив її. Він знав її в кожній порі року і в різних її настроях, мов себе самого. Вона пригадувала чоловіка й жадала жертви.

Як була люта, боявся її більше, як почорнілого неба, що віщує тучу. А була люта, коли надармо ожидала дощу, що мав її скропити, коли тижнями надармо тужила за холодними ситими краплями води, і замість води жевріюче проміння сонця випивало її соки. Тоді стягалися її тут і там випуклі суглиби і тріскали з гніву, вона ставала тверда й недоступна і не видавала ніяких плодів. Тому, що на ній зеленіло й росло, відбирала поживу – воно слабало й ув'ядало, блідло й переходило поволі, але певно, в окам'янілий стан...

В деяких днях, коли небо прибилося у синявий шовк, а сонце розходилося самим блискучим золотом, коли тепло все переймало й розпирало, добувалося неначе силоміць із землі наверх, – жилося прегарно! Такі дні були милі для Івоніки. Тоді він сам до себе усміхався та приязно розглядався. Переживав сам стан землі й був із нею одним. Знав се, що було любо і збіжжю, і всьому, що піднімалося з неї, особливо ж по дощі. Неначе чув і бачив, як земля з задоволенням розходилась, розкошувала, як її соки відсвіжувались і як вона, насичена, віддихала важкими пахощами. В тім її віддиху так і купалося все над нею! Те знали і бджоли його – вони були розумні і проворні, і ані одна не лишилася в такій порі в улію, хіба котра мусила..(О. Кобилянська «Земля»).

Мовна картина світу розвивається не лише шляхом виявлення і фіксування нових явищ, але і за рахунок поглиблення знань про властивості вже відомих явищ і понять. У цьому контексті значний інтерес представляють пошукові завдання.

Приклади затитань за ключовим поняттям та пошукових завдань.

Знаряддя обробітку ґрунту.

- 1) Яким плугом орали землю в минулому столітті (у сер. XIX ст.; 80-90-х роках XIX ст.) та напередодні війни 1914 р. (дерев'яний, сабан, саківський, самохід тощо)?
- 2) Де й ким виготовлявся плуг або де його купували?
- 3) *Пошукове завдання.* Дати, по можливості, детальний опис плугів, з розмірами й місцевими назвами кожної частини й деталі, вказати форму лемеша (прямокутний, трикутний, рівнобедрений тощо). Підібрати малюнки плуга або фото.

- 4) Який був гряділь у дерев'яному плузі – вигнутий чи прямиий і куди вигнутий – вверх чи вбік?
- 5) Що запрягали в плуг: коня чи вола (в шлею, в ярмо)? Яка була збруя?
- 6) Які типи плугів збереглися в наш час?
- 7) Чи орали різні ґрунти однаковими плугами?
- 8) Яка ширина борозни та глибина оранки? Чим це регулювалося?
- 9) Чи були якісь переваги того чи іншого плуга на місцевих ґрунтах порівняно з сучасними знаряддями оранки?
- 10) Якими знаряддями обробляють ґрунт зараз (трактор, культиватор і т.п.)?

А) Рало

- 1) У чому полягала особливість орання ралом?
- 2) Які роботи виконували ралом? Що в нього запрягали?
- 3) Коли зникло рало як знаряддя обробітку?
- 4) *Пошукове завдання.* Описати докладно рало з розмірами й місцевими назвами частин, додаючи малюнки або фотографії.

Б) Соха

- 1) У чому полягала особливість орання сохою?
- 2) Які роботи виконувалися сохою? Що в нього запрягали?
- 3) Коли зникло рало як знаряддя обробітку?
- 4) Які різновиди сохи вам відомі?
- 5) *Пошукове завдання.* З яких частин і деталей складалася соха? Дати її детальний опис, додаючи малюнки або фотографії.

В) Сапачка

- 1) Які місцеві назви може мати сапачка?
- 2) Які роботи виконувалися сапачкою?
- 3) Які бувають різновиди сапачок?

Г) Борона

- 1) У чому полягає сутність роботи борони?
- 2) Які інші знаряддя можуть виконувати функції борони?
- 3) Яку конструкцію мала борона?
- 4) Чим визначався прогрес в користуванні бороною?
- 5) *Пошукове завдання.* Подати детальний опис борони з місцевими назвами частин і додати малюнок або фотографію.

Д) Драпак

- 1) У чому полягає сутність роботи драпака?
- 2) Які інші знаряддя можуть виконувати функції драпака?
- 3) Яку конструкцію має драпак?
- 4) *Пошукове завдання.* Дати опис драпака з усіма частинами й додати малюнки або фотографії.

Отже, за допомогою концепту *земля* формується свідомий тип фахівця-аграрника та його мовна картина світу, яка ґрунтується на народному світобаченні й традиціях. Хліборобські традиції народжені в любові до землі й в тяжкій праці, стали одним із найбільших здобутків української етнокультури.

Ціннісно-сміслова єдність природи, мови, культури і етнічної екології у професійній діяльності фахівців-аграрників стала закономірним процесом інтеграції професійних та мовно-культурологічних знань у змісті вищої сільськогосподарської освіти, що буде перспективним напрямом подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Залевская А.А. Психолінгвістические исследования / А.А. Залевская // Слово. Текст: Избранные труды. – М.: Гнозис, 2005. – 543 с.
2. Каленюк Н. Семантична парадигма номінації земля в українській народній пісні [Електронний ресурс] / Н. Каленюк. – Режим доступу: <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine65-4.pdf>. – Назва з екрану.
3. Караулов Ю.Н. Общая и русская идеография / Ю.Н. Караулов. – М.: Наука, 1976. – 335 с.
4. Кубрякова Е.С. О концептах, схваченных знаком / Е.С. Кубрякова // Studia Linguistica XVIII. Актуальные проблемы современного языкознания. – СПб.: Политехника-сервис, 2009. – С. 35-39.
5. Лисиченко Л. Мовна картина світу та її рівні / Л. Лисиченко // Збірник Харківського історико-філософського товариства: Нова серія. – Том 6. – Харків, 1998. – С. 129-143.
6. Манакин В.Н. Сопоставительная лексикология / В.Н. Манакин. – К.: Знання, 2004. – 327 с.
7. Маслова В.А. Введение в когнитивную лингвистику: учеб. пособие / В.А. Маслова. – М.: Флинта, 2004. – 293 с.
8. Пименова М.В. Введение в когнитивную лингвистику / М.В. Пименова. – Вып. 4. – Кемерово: Наука, 2004. – 208 с.
9. Телия В.Н. Русская фразеология: семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В.Н. Телия. – М.: Языки русской культуры, 1996. – 284 с.
10. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. Космогонічні українські народні погляди та вірування / Георгій Онисимович Булашев. – К.: Довіра, 1992. – 414 с.
11. Фабіан М.П. Етикетна лексика в українській, англійській та угорській мовах / М.П. Фабіан. – Ужгород: Патент, 1998. – 256 с.

Н.Н. КОСТРИЦА. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЭТНОКУЛЬТУРНЫХ ТРАДИЦИЙ ВО ВРЕМЯ ИЗУЧЕНИЯ КУРСА “УКРАИНСКИЙ ЯЗЫК ЗА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ НАПРАВЛЕННОСТЬЮ”

Резюме. К стержневым мировоззренческим кодам профессиональной культуры специалистов аграрной отрасли отнесен концепт “земля”, как один из самых выразительных язычно-эстетических знаков национальной культуры. Определены основные виды заданий из украинского языка за профессиональной направленностью, которые

формируют национально языковое сознание специалистов-аграриев.

Ключевые слова: язык, языковая картина мира, концептуальная картина мира, концепт, ассоциации, метафорическое мышление.

N.M. KOSTRITSA. USE OF ETHNOKULTURNIY TRADITIONS DURING STUDY OF COURSE "UKRAINIAN AFTER PROFESSIONAL ASPIRATION"

The summary. One of the principal worldview' code of agrarian affairs specialist' professional culture is "the earth" concept as the most significant linguistic-aesthetic sign of ethnic culture. There were determined the main forms of exercises in Ukrainian language according to the vocational guidance, these exercises form ethnic-linguistic consciousness of agrarian affairs specialists.

Key words: language, linguistic worldview, conceptual worldview, concept, association, metaphorical thinking.

Рекомендовано до друку.

Д-р. пед. наук, проф. Н.В. Романишина.

Одержано редакцією 24.03.2017 р.

УДК: 378. 016 (07): 811. 161. 2

Н.В. ШУЛЬЖУК

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Резюме. У статті в контексті поліпарадигмального простору сучасної лінгвістики, представлено синтезом двох домінуючих парадигм – прагматичної та когнітивної, що зосереджені на мові як на знарядді комунікації та впливу, окреслено основні умови і перспективи реалізації комунікативно-прагматичної основи навчання української мови у вищих навчальних закладах. Констатовано необхідність внесення коректив до змісту підручників з української мови та збірників вправ і завдань, переважно зорієнтованих на лінгвоцентричну репрезентацію мовних явищ.

Ключові слова: наукова лінгвістична парадигма, комунікативна методика, когнітивна методика, прагматичний компонент навчання мови, комунікативна лінгвістика, лінгвопрагматика, комунікативно-прагматичні вправи, дискурс.

Постановка проблеми. Однією з основних настанов сучасної лінгвістики та її базовим принципом вважають антропоцентризм, згідно з яким мовні одиниці вивчають як «творчий продукт їхнього носія, етносоціуму, що породив мовний феномен як ключовий елемент національної культури» [9, 28]. Гуманізація сучасної наукової парадигми сконцентрувала увагу на діяльності людини, що забезпечує їй орієнтацію у світі. Досвід кожного народу та своєрідність бачення ним світу передусім відображає мова.

Сучасний стан розвитку лінгвістики, поліпарадигмальний простір якої представлений співіснуванням двох домінуючих парадигм – прагматичної та когнітивної, що зосереджені на мові як на знарядді комунікації та впливу, зумовлює зміщення акцентів у її вивченні. Тенденції комплексного підходу до вивчення мовних явищ на ґрунті психології, соціології, філософії, культурології, етно-, соціо- і психолінгвістики, лінгвокультурології, комунікативної, когнітивної, функційної лінгвістики, лінгвістики тексту детермінують навчально-педагогічний дискурс – «семіотичний процес формування та інтерпретації навчальних текстів у цілісній, замкненій комунікативній ситуації у сфері організованого навчання» [2, 71], головне призначення якого – вибудувати особливий когнітивно-комунікативний простір. Це стосується і процесу навчання української мови у вищій школі.

Розв'язання проблем підготовки майбутніх філологів провідні вчені-методисти вбачають в ефективному формуванні комунікативної діяльності суб'єктів навчання на основі впровадження сучасних методологічних підходів: особистісного, який полягає у визнанні особистості як продукту соціального розвитку, носія культури й передбачає опору на природний процес саморозвитку особистості; діяльнісного, за яким процес навчання розглядається як неперервна зміна різних видів діяльності; компетентнісного, згідно з яким освітній процес має бути спрямований на формування й розвиток ключових і предметних компетентностей особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У педагогічній теорії питанням реалізації комунікативної діяльності приділялася належна увага, водночас учені наголошують на тому, що у вищих нерозв'язаною залишається проблема формування процесуального складника навчального процесу. Подальшого вивчення потребують механізми комунікативної діяльності, психолого-педагогічні умови для набуття студентами необхідного досвіду, розвитку їхніх комунікативних здібностей. Очевидно, комунікативну діяльність студентів слід розглянути й у контексті пріоритетів лінгвістичної науки як підґрунтя для побудови методичних концепцій. Тому тему обраного дослідження вважаємо актуальною, а його результати – практично зорієнтованими.

Комунікативна діяльність суб'єктів навчання неодноразово була предметом наукового аналізу вітчизняних і зарубіжних учених. У психолого-педагогічній літературі розглядалися її сутність, структура, види, форми, загальні закономірності й механізми здійснення; обґрунтовувалися теоретичні засади розвитку комунікативних якостей індивіда, застосування комунікативних методів і прийомів у процесі оволодіння комунікативними вміннями й навичками (М. Барболін, М. Вашуленко, Ф. Гоноболін, І. Зимня, І. Зязюн, Г. Китайгородська, В. Кан-Калик, О. Леонтьєв, М. Лісіна, С. Рубінштейн, Г. Хорошавіна, І. Дроздова, О. Горошкіна, Н. Голуб, С. Омельчук та ін.). У працях згаданих дослідників представлені різні аспекти комунікативної діяльності, проте вчені переконані, що ефективне її формування слід пов'язати з упровадженням принципу комунікативної спрямованості навчання, який передбачає побудову навчального процесу за моделлю реальної комунікації.

В умовах комунікативного підходу до навчання мови визріла комунікативна методика (О. Горошкіна, А. Нікітіна, М. Пентилюк), яка стала пріоритетною основою реалізації стандарту мовної освіти в Україні, передбачаючи

© Н.В. Шульжук, 2017